

MỘT NGÀY VỚI VUA HÀM NGHI

*Kìa gương hiếu trung, xưa chịu gian nan...
Những người xưa năm cũ,
Hồn ở đâu bây giờ....
AH*

Lời Tác giả: Tác giả là một Kỹ Sư hồi hưu, đã sống 25 năm bên Pháp, 25 năm ở Mỹ, hiện cư ngụ tại Irvine cùng gia đình. Với 6 bài viết trong năm, Cao Đắc Vinh là Tác giả được bình chọn vào danh sách Chung Kết giải Viết Về Nước Mỹ 2013. Bài viết mới là chuyện có thật của hai cư dân Orange County, tình cờ thực hiện được “Một Nghĩa Cử Cần Vương” ở một thôn làng xa xôi, nơi có ngôi mộ cô quạnh của vị vua anh hùng bị người Pháp lưu đày 55 năm biệt xứ.

Mến tặng Mai T. Lân & Bác sĩ Bùi N. Trinh MD -- Cao Đắc Vinh.

Chiếc Jumbo 747 Air France sửa soạn đáp xuống phi trường Charles De Gaulle, phi đoàn trưởng cất tiếng chào mừng du khách sắp đến nước Pháp. Trinh cài giây an toàn, chỉnh đốn lại ghế ngồi rồi nắm tay Lân thân nhiên chờ đợi....

Chuyến du lịch thường niên của họ dự tính sẽ nghỉ nửa tháng hè ở vùng Dordogne thuộc miền Tây Nam nước Pháp. Phong cảnh nơi đây nổi tiếng với những lâu đài cổ, đồi núi cây xanh, nắng hạ ấm áp, tiện lợi cho việc tĩnh dưỡng nghỉ ngơi.

Lân và Trinh gặp nhau vài năm trước ở Cali trong hoàn cảnh “Tự Tình” của nữ sĩ Hồ Xuân Hương “vàng trắng bóng xé khuyết chưa tròn”. Bên nhau, họ xây dựng lại cuộc đời vào lúc con cái đã trưởng thành. Lân là cựu học sinh ESSEC Business School ở Paris và Trinh, bác sĩ chuyên khoa nhi đồng ở Little Saigon, Orange County. Xã hội Mỹ thu nhập cao nhưng công việc quanh năm suốt tháng bận rộn, vì thế để thay đổi không khí, buông xả những nhọc nhằn, họ tìm đến miền quê thanh tịnh Âu châu. Ngày thì nằm dài đọc sách, chiều đi bộ quanh đường làng khi những con chim rừng líu lo bay về tổ.

Lân tình cờ thuê được một phòng tại Auberge Castel Merle trong làng Sergeac. Sau bữa sáng điểm tâm, họ thăm các vùng phụ cận, chiều về quán trọ ăn tối, đặc biệt nơi này nổi tiếng “foie gras” và rượu vang vùng Domme tuyệt vời. Dân tình ở làng nhỏ thân mật ngoài sự tưởng tượng. Vợ chồng chủ quán Christopher và Anita Millinship quyến luyến hai người khách phương xa, thường ưu ái chuyện trò với họ vào buổi chiều rảnh rỗi. Một hôm, Christopher nói với Lân và

Trinh:

- Gần xã Sergeac này, có Chateau de Losse của hoàng tộc Annam khi xưa, ngày nay được liệt kê vào hàng di sản quốc gia, các bạn đã đến thăm chưa? Hoàng gia cũng chôn cất ở làng Thonac bên cạnh, lái xe chỉ 2, 3 cây số.

Lân và Trinh, hai du khách đến từ xứ Mỹ ngàn dặm, ngẩn ngơ với cái tin vừa thoáng nghe nhưng phần khởi tưởng như sắp gặp lại đồng hương thân quen ở nơi xa lạ. Một hoàn cảnh “độc nhất vô nhị”! Họ về phòng, hết còn muốn đọc sách nghĩ ngợi, cố tìm hiểu lịch sử để sáng mai thăm Thonac và nhất là mộ vị vua anh hùng nước Việt. Hoàng Đế Hàm Nghi vì tấm lòng ái quốc mà bao năm bị đọa đày rồi phải gởi cốt xương tàn ở chốn xa xôi này sao? Khó tin mà chuyện có thật nơi quê người.

Chateau de Losse

Lịch sử khái quát dẫn họ về lại quá khứ. Ngày 2 tháng 8 năm 1884, vua Hàm Nghi mới 13 tuổi lên ngôi ở điện Thái Hòa mà không thăm ý Khâm sứ Rheinart như công ước đã ký kết. Hành động này bày tỏ chủ quyền độc lập của nước Nam bất chấp sự bất bình của quan chức bảo hộ.

Nửa tháng sau, Đại tá Guerrier hung hăng như tên gọi, cầm đầu 185 sĩ quan binh lính đến hoàng thành dự lễ phong vương. Guerrier buộc triều đình Huế phải để phái đoàn đi lối giữa vào Ngọ

Môn thường dành riêng cho vua. Quan triều Nguyễn cự tuyệt. Quân Pháp phải nhượng bộ, chấp nhận mọi thành phần quan khách đi cửa phụ hai bên trừ 3 người là Đại tá Guerrier, Khâm sứ Rheinart và Đô đốc Wallarmé vào cổng chính.

Tính khí khái của vị Hoàng đế trẻ vừa lên ngôi vô tình khơi lại niềm kiêu hãnh dân tộc tự chủ, gióng lên tiếng chuông thức tỉnh thần dân. Bất kể lính Pháp đóng quân tại cố đô, vua Hàm Nghi và triều đình Huế vẫn tỏ thái độ đối đầu không hèn.

Năm sau 1885, Thống tướng De Courcy được biệt phái sang Đông dương để phụ lục đặt nền bảo hộ. Khi sửa soạn yết kiến vua Hàm Nghi, De Courcy ra yêu sách cũ là phái đoàn tháp tùng 500 người phải đi vào cung vua bằng cửa giữa dành riêng cho đại khách. Triều đình Huế lại đề nghị như lần trước cho đúng lễ nghi nhưng De Courcy từ chối thẳng thừng.

Bị khinh thường nên vua quan nước ta âm thầm tập trung hỏa lực tấn công trại binh Pháp ở đồn Mang Cá. Lính Pháp phản công tăng sáng hôm sau, quân triều Nguyễn thua, bỏ kinh thành Huế chạy đến Tân Sở. Nơi đây, vào đầu tháng 7 năm 1885, vua Hàm Nghi tuyên hịch Cần Vương kêu gọi sĩ phu và nông dân nổi dậy chống Pháp dành độc lập. Dân chúng hưởng ứng phong trào rất đông. Tiếc thay vì lực lượng tản mát nên thế cô! Tháng 9 năm 1888, nhà vua bị bắt do nội phản, lúc mới 17 tuổi và bị đày sang xứ Algérie ở Bắc Phi.

Suốt cuộc đời lưu vong, cựu hoàng tỏ rõ chân tướng anh hùng, vẫn áo dài khăn xếp giữ vững cốt cách dân tộc và thời gian đầu ở Alger, ngài từ chối học tiếng Pháp vì dè bủ ngôn ngữ của kẻ xâm lăng. Đến năm 1904, vua Hàm Nghi bước vào tuổi trung niên, an phận kết hôn với cô Marcelle Laloe, con gái của chánh án tòa thượng thẩm Alger. Đám cưới long trọng trở thành một hiện tượng văn hóa của thủ đô Alger mà chú rể xứ Annam vẫn trịnh trọng khoác áo dài bên cạnh chiếc áo cưới lộng lẫy của cô dâu Tây phương. Cảm động thay tấm lòng khí khái trung kiên!

Thonac là quê vợ nên vua Hàm Nghi và bà Laloe đã mua Chateau de Losse lúc sinh thời. Thời gian sau, công chúa Như mây sống cuộc đời độc thân trong lâu đài. Những năm cuối vì thiếu tiền bảo quản nên công chúa phải bán đi rồi dọn sang căn hộ nhỏ ở chung với quần gia. Dân làng Thonac đánh giá hạnh phúc của gia đình cựu hoàng rất cao. Vua Hàm Nghi và bà Laloe có 3 người con: công chúa Như mây, hoàng tử Minh Đức và công chúa Như Lý.

Công chúa Như mây trước khi mất năm 1999 đã làm di chúc để quần gia sống trọn đời trong căn hộ rồi sau đó con cháu mới được bán. Bà là phụ nữ đầu tiên đậu thủ khoa kỹ sư canh nông Pháp được cư dân ở đây mến mộ và lưu truyền những kỷ niệm tốt đẹp.

Hoàng tử Minh Đức xuất thân từ trường quân đội Saint-Cyr, năm 1946 từ chối nhiệm vụ lệnh sang Đông Dương với lời tuyên bố: "Tôi không thể cầm súng bắn lại đồng bào tôi". Ông không có con

kế thừa và mất năm 1990.

Công chúa Như Lý tốt nghiệp tiến sĩ y khoa, lập gia đình với Công tước Francois de la Besse. Bà từ trần năm 2005, để lại 3 người con. Đầu thế kỷ 21, vì nhiều lý do thích đáng, bà đã khước từ đề nghị của chính phủ Việt Nam cộng sản cải táng vua Hàm Nghi về Huế.

Căn nhà nhỏ bên cạnh lâu đài, nơi công chúa Như Mây đã sống tuổi già với vị quân gia

Mặt trời tháng Bảy vừa tỏa ánh nắng đầu ngày trên sông Vézère, Lân và Trinh đã lên đường thăm Thonac nơi tọa lạc Chateau de Losse rồi viếng mộ hoàng tộc ở nghĩa trang. Vừa bước vào, hai người đã thấy nhiều khu vực cũ thiếu bảo trì. Những ngôi mộ bỏ hoang, không được chăm sóc theo định kỳ thì xã trưởng dán thông báo sẽ bốc tro cốt đi nơi khác

Giữa không gian thê lương cổ hữu ở nơi chôn cất, nỗi buồn không tên chiếm hữu tâm hồn người tảo mộ lúc nào không hay và còn buồn hơn khi đứng trước tấm bia của vị Hoàng đế lạc lõng nơi quê người. Mầu thời gian trên mộ tạo hình ảnh hoang tàn tại khu đất hoàng gia. Rêu phong mọc trên lớp đá vân cẩm thạch thành mầu đen che kín.

Lân và Trinh nhìn nhau, không nói nhưng hình như cùng tự hỏi lòng:

- Quê hương còn hay mất? Tòa Đại sứ Việt Nam cộng sản tại Paris làm gì ở xứ sở này mà gần 40 năm nắm chính quyền đã lãng quên vị vua Nguyễn anh hùng hiếm hoi của dân tộc, một thời đã vì đất nước quên mình!

Bia mộ vua Hàm Nghi

Buổi sáng tại nghĩa trang, có một bà tuổi trung niên đang ngồi khóc bên cạnh nắm mộ vừa lấp đất. Hai người đến hỏi thăm thì được biết chồng bà mới qua đời! Bà Culine là cư dân làng Thonac, biết nhiều về hoàng gia theo lời đồn từng thế hệ. Từ khi hoàng tử và hai công chúa khuất mắt thì khu đất của vua Hàm Nghi hầu như không người chăm sóc.

Ngôi mộ cô quạnh khi Lân & Trinh thăm viếng

Xã trưởng vì nể tình và thấu hiểu hoàn cảnh vị vua Annam bất hạnh nên vẫn giữ nguyên, không dán giấy nhưng Lân và Trinh đã động lòng, không thể để mộ bia của một quân vương anh hùng nước Việt trong tình trạng tối tăm u uất như thế!

Trinh hỏi thăm bà Culine về người quản lý chuyên lo chỉnh trang phần mộ. Họ tiếp xúc và sẵn lòng chi trả tất cả phí tổn để làm mới lại khu an nghỉ của hoàng gia trước khi kết thúc chuyến nghỉ hè dự tính an nhàn mà biến thành công tác xã hội mang theo những kỷ niệm khó quên.

Ngẫm nghĩ lại câu chuyện vừa kể, vua Hàm Nghi vì muốn bảo tồn danh dự của dân tộc Việt trước thực dân Pháp mà bị đày ải một đời gian truân. Quân vương nước Nam đã dám nói không với Đại tá Guerrier và khi Tướng De Courcy nói không với Triều đình thì ngài nổ súng, rời ngai vàng và tuyên hịch “Cần Vương”. Vua Hàm Nghi không ngần ngại làm những gì phải làm dựa theo đạo lý giống như lời ngài dạy dỗ các con: “Si vous ne pouvez pas être de bon Vietnamien, soyez de bien Francais” (Nếu các con không thể là người Việt Nam tốt thì hãy là người Pháp tốt.)

Tháng Bảy ở Washington DC năm 2013, Chủ tịch cộng sản Việt Nam cũng dẫn đầu phái đoàn đến gặp Tổng thống Obama không kèn không trống. Tên ông là Sang mà hóa ra “Hèn”, ngồi họp mà chỉ để ý đến điệu bộ bề ngoài, thấp thỏm cứ quơ tay cài nút áo rồi lại thôi! Chẳng biết đầu óc ông còn gì khi đã ký hiệp định “nhất trí” tự ý chui đầu vào thông lọng của Tập Cận Bình.

Coi chuyện vị đại diện nước Việt Nam hôm nay không khỏi ngậm ngùi khi nhớ những hành động ái quốc của vua Hàm Nghi. Nhà vua đã đứng thẳng người trước súng đạn của quân Pháp năm xưa ngược lại hôm nay, chủ tịch cộng sản Việt Nam Trương Tấn Sang đã cúi đầu, cong lưng khi đứng bên cạnh vua Tàu Tập Cận Bình. Trong khi ấy, những con dân đang vận động cho độc lập, dân chủ, nhân quyền thì bị bỏ tù, tinh thần dân tộc của các bạn trẻ chống kẻ tử thù phương Bắc lại lãnh những bản án nặng nề. Cứ vậy, từng bước, nước Việt Nam đang chìm dần vào cảnh đêm dài Bắc thuộc lần thứ 5.

Mộ vua sau khi được trùng tu và một bông hoa lẻ loi.

Lân là bạn học cùng trường với tôi ở Pháp cách đây đã trên 40 năm. Kể lại câu chuyện hy hữu này, tôi cảm thấy hãnh diện theo từng chi tiết. Việc làm riêng lẻ nhưng lợi ích mà Lân và Trinh đã làm ở Thonac (gọi lệch lạc ra tiếng Việt là Thôn làng nghe thật triu mến) còn mang một ý nghĩa linh thiêng mà đất nước chúng ta ngay lúc này rất cần đến.... Đó là ngọn lửa yêu nước và tinh thần độc lập của phong trào “Cần Vương”.

Đầu tháng Bảy năm nay 2013, vô tình nhưng hữu ý, Lân và Trinh đã làm được một “Nghĩa Cử Cần Vương” bởi vì ngôi mộ của vua Hàm Nghi vừa được chỉnh trang đổi mới. Ước mong tinh thần cần vương giữ nước rồi cũng sẽ bùng dậy trở lại, như tháng Bảy năm 1885 cách đây đúng 128 năm.

Cảm ơn Mai T. Lân & Bác sĩ Bùi N. Trinh MD đã chia sẻ việc làm nhiều ý nghĩa này với tôi và người Việt ở khắp năm châu.

Cao Đắc Vinh